

4) формування культури мовлення і взаємовідносин у цілісному навчально-виховному процесі.

Такий зміст курсу "Теорія та історія педагогіки" створює сприятливі умови для розвитку особистості педагога здатного на високому рівні узагальнювати знання, творчо мислити; розвиває індивідуальність вчителя на основі цілісного та міждисциплінарного підходів.

Література

1. Кирюшко Н., Кирюшко М. Особливості культурології І. Огієнка // Духовна і науково-педагогічна діяльність в контексті національного відродження. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С.45-46.
2. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний катехизис для вчителів, робітників, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства. – Факс. вид. – К.: АТ "Обереги", 1994. – 72 с.

СУЧАСНІ ПРОГРАМИ З ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Бабич В.С., Новописьменний С.А. (м. Полтава)

Зміст сучасного навчального курсу «Я і Україна» втілено галузі Державного стандарту початкової освіти «Людина і світ» і реалізується варіативно: наскрізним інтегрованим курсом або окремими предметами. Незалежно від варіативності початкова природничо-наукова освіта повинна відповідати загальним принципам визначення змісту з урахуванням соціального замовлення суспільства школі, рівня розвитку базової науки та інше. До них належать принцип інтеграції, принцип науковості, застосування дидактичних принципів, принцип практичного спрямування, краєзнавчий та екологічний. [2]

Зміст курсу дає змогу учневі набути цілісні знання про людину і її життєвий світ – про природу рідного краю, рід, родину, народні традиції, духовний спадок минулих поколінь українського народу.

Програма "Навколишній світ" для 1 класу (автори Н. Бібик, Н. Коваль) передбачає врахувати наступно-перспективні зв'язки між дошкіллям і основною ланкою школи. Природничий напрям (нежива природа; жива природа; рідний край; наша Батьківщина – Україна; планета Земля) охоплює систему знань (емпіричні факти, уявлення, поняття) про об'єкт неживої природи та живої природи, взаємозв'язки і залежності між ними, ознайомлює учнів з різноманітністю природи рідного краю та інше.

В першому класі розділ "Природа навколо нас" починається з формування уявлення, що належить до природи. В дитячих садках воно формується, починаючи з молодших вікових груп, тому вчитель може спиратися на знання дітей. З повітрям учні знайомляться менш детально. Так, програма 1 класу передбачає, що учні повинні переконатися, що навколо нас є повітря, дізнатися, від чого буває вітер і чи вміє він працювати, як використовують силу вітру і як дбати про його чистоту. У дошкільників формуються уявлення про важливе значення повітря для дихання живих організмів. Програмою 1 класу це не передбачено, тобто інформація поступається дошкільним програмам. [4, 3]

Програма навчального курсу "Я і Україна" (автори В. Ільченко, К. Гуз) в першому класі передбачає формування поняття про довкілля, ознайомлення з його мешканцями та повторюваністю у довкіллі.

Цей курс передбачає таку форму навчання як "уроки серед природи", які є фрагментом уроку і призначені для спостереження в природі, дають змогу формувати екологічне мислення, екологічну поведінку та культуру. Передбачається, що через систематичне проведення "уроків серед природи" реалізується методологія сучасної освіти – філософія екологічного реалізму, основна ідея

якої полягає в тому, що істинність наших знань про дійсність ми пізнаємо лише в безпосередній взаємодії з довкіллям. Вони можуть тривати 10-20 хвилин; в першому класі вони нагадують тематичні прогулянки в старших групах дитячого садка. Система методів навчання в першому класі, яка передбачає малювання, моделювання впродовж вивчення курсу, нагадує методи роботи в дошкільних закладах. [2, 5, 6]

Програма інтегрованого курсу (навчання грамоті, математики, навколишній світ), її автори М. Вашуленко, Н. Бібік, Л. Кочина, в першому класі передбачає знайомство учнів з різноманітністю у природі. Детально формується уявлення про природу та її значення, про різноманітність рослинного та тваринного світу, про їх значення в житті людини. На жаль, в програмі не показано конкретно інтегрування предметів, кожний подано окремо. Для проведення інтегрованого навчання вчитель повинен базуватися на попередньому досвіді учнів. Обсяг знань, який формує ця програма, дорівнює знанням дошкільних закладів, тому вони повинні стати основою, їх треба поглиблювати та розширювати.

Програма наскрізного інтегрованого курсу "Навколишній світ", який реалізує навчальний предмет "Я і Україна" (автор Т.Пушкарьова) поєднує елементи природознавства, суспільствознавства, екології, українознавства та інше. Особливості програми першого класу полягають у тому, що значна увага приділяється спостереженню сезонних змін у природі, ознайомленню учнів з красою рідного краю, з народними традиціями. Тобто ця програма продовжує програмний матеріал дошкільних закладів. Ознайомленню з різними варіантами програм для першого класу початкової школи, які спрямовані на формування знань про природу та навколишній світ, показало, що всі вони в певній мірі базуються на тому досвіді, який набувають діти в дошкільних закладах. Особливості дітей 6 років вимагають від вчителя знати зміст програмного матеріалу та методику його викладання не тільки в початковій школі, але й у дошкільних закладах для більш ефективного залучення цих учнів до учбового процесу. [5, 6]

В програмі "Я і Україна" передбачено вивчення традицій народної педагогіки.

В педагогічній спадщині С.Ф. Русової висвітлюється значення народної педагогіки, виховний ідеал, цілі, завдання, зміст, принципи і засоби якої знайшли своє відображення і втілення в рідній мові, фольклорі, національних звичаях, святах, обрядах, символах і різних видах народного мистецтва, у дитячих народних іграх та іграшках, у живій практиці трудового і сімейного виховання, у народних ремеслах і промислах, у родинно-побутовій культурі. [1, 2]

К.Д. Ушинський відносно педагогічного впливу народної педагогіки на формування особистості зазначив, що "виховання", створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу".

В наш час особливого значення набувають надбання народної педагогіки для морально-естетичного виховання дітей. Протягом століть формувалась світогляд людей і, насамперед, – любов та повага до природи. Українська народна педагогіка створила значну кількість народних ігор, які мають всебічне значення і можуть успішно використовуватись у сучасному педагогічному процесі. У цих іграх діти виявляють свою фантазію. Здавна батьки учили своїх дітей жити у праці, у злагоді з природою, з усім рідним довкіллям. Родина дбала також про формування у дітей оптимістичних рис характеру, впевненості та наполегливості. З цією метою організовувались різноманітні продуктивні діяльності дітей з глиною, пряжею, іншими природними матеріалами. Важливе значення має народний календар. В ньому кожний сезонний період базується на народних традиціях і обрядах рідного довкілля, його природі, життєдіяльності людей регіону. Зміст народного календаря відповідає традиційному народному способу життя, яке характерне і для нашого сьогодення. Народні традиції,

звичаї і обряди – це своєрідні практичні надбання народу. Ці традиції допомагають зберегти єдність та зв'язок попередніх і наступних поколінь. Кожна пора року мала свої свята та обряди. Вони були безпосередньо пов'язані з природою, хліборобськими заняттями, сподіванками на щедрий урожай і статки, родинну злагоду. Новорічні колядки та щедрівки, посівання зерном оспівують щасливий рік, що минув, і вшановують новий з усякими гараздами. Веснянки та гаївки – це пробудження природи, благословення весни, свято Івана Купала – символ молодості та краси, а зажинки та обжинки ущедряють землю на багатий врожай і возвеличують працьовиті руки, що виростили його. Діти повинні знати і пам'ятати свій родовід, розумно користуватися тією мудрістю, яка жила в народі з давніх-давен. Для морального та естетичного виховання дітей велике значення має сімейно-побутова культура, бо вона базується на глибокій повазі до особистості дитини, природи рідного довкілля відповідно до моралі українського народу. [4, 7]

Українська народна педагогіка надихала на думку і працю В.О. Сухомлинського, орієнтувала його на вивчення і пропаганду мудрих заповідей народної моралі. Він писав: "Я певний, що народна педагогіка – це зосередження духовного життя народу. У народній педагогіці розкриваються особливості національного характеру, обличчя народу. Він мудро використовував можливості народних виховних засобів у практиці виховання дітей, про що свідчить його педагогічна спадщина. Народна педагогіка, її наступна розробка в працях видатних вчених - педагогів у наш час є основою, на якій базується морально-естетичне виховання дітей. [9, 11, 12]

Література

1. Программы средней общеобразовательной школы .- К.: Блиц , 1997. - 246с.
2. «Я і Україна» // Початкова школа. – 2002. - № 7. – С.20.
3. Навчальний курс «Я і Україна»(1-4 класи) // Початкова школа. – 2001, - № 8. – С.20-24.
4. Гуз К. Довкілля у вашій школі // Початкова школа, - 2002. - № 7. – С. 35-38.
5. Пакулова В.М., Кузнецова В.И. Методика преподавания природоведения. - М.: Просвещение, 1990. - 192 с.
6. Пушкарьова Т. Програма інтегрованого курсу «Навоколишній світ» (1-4 класи) // Початкова школа. – 2002. - № 5. – С. 12-14.
7. Аквилева Г.Н., Клепинина З.А. Методика преподавания естествознания в начальной школе: Учеб. пособие для студ. – М.: Гуманит, изд. центр \ВЛАДОС, 2001. – 240с.
8. Вахрушев А.А., Бурский О.В. Раутиан А.С. Программа по природоведению "Мир и человек". 1999.
9. Клепинина О.А. Программа по природоведению " Природа и мы", 1998
10. Плешаков А.А. Программа по природоведению "Зеленый дом", 1993.
11. Программно-методические материалы. Окружающий мир. Начальная школа // Сост. Е.О.Яременко . – М.: Дрофа, 2000. – 256 с.
12. Чудинова Е.В., Букварева Е.Н. Естествознание 1-3 класс. Программа развивающего обучения. (система Д.Б. Эльконина – В.В Давыдова). – М.: ИНТОР, 1997. - 16 с.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Барбінова А.В., Коновал Н.О. (м. Полтава)

Сучасний світ потребує від людини швидкого темпу життя. Майбутнє нашої країни залежить від молодого потенціалу, зусиль, інтересів та знань молодіжної еліти.